

KELM

KNOWLEDGE • EDUCATION • LAW • MANAGEMENT
NAUKA • OŚWIATA • PRAWO • ZARZĄDZANIE

№ 5 (33) vol. 1 / 2020

© SCIENTIFIC ISSUE OF
KNOWLEDGE, EDUCATION, LAW AND MANAGEMENT

All materials published in this issue are based on scientific researches and are, mainly,
the parts of Ph.D processes

EDITORIAL BOARD

Przewodniczący Rady Redakcyjnej prof. dr hab. **JANUSZ NICZYPORUK**
(Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Polska)

Sekretarz Redakcji: doc. dr **EWA JASIUK** (Uczelnia Łazarskiego, Warszawa, Polska)

Edytor techniczny: doc. dr **OLEH BATIUK** (Lesya Ukrainka Volyn National University, Ukraine)

prof. dr hab. **ANNA PRZYBOROWSKA-KLIMCZAK**

(Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Polska)

prof. dr hab. **ANDRZEJ PANASIUK** (Uniwersytet w Białymstoku, Polska)

prof. dr hab. **EWA CZECH** (Uniwersytet w Białymstoku, Polska)

prof. dr **EVGEN LUK'YANCHIKOV** (National Technical University of Ukraine KPI, Ukraine)

prof. dr hab. **PETRO SAVCHUK** (Lutsk National Technical University, Ukraine)

doc. dr **SVITLANA CHERNETA** (Eastern European National University, Ukraine)

prof. dr hab. **VOLODYMYR BURIACHOK** (Borys Grinchenko Kyiv University Ukraine)

prof. dr hab. **VALERII KOLESNYK** (Academy of Advocacy of Ukraine, Ukraine)

prof. dr hab. **IRYNA HORA** (Academy of Advocacy of Ukraine, Ukraine)

prof. dr hab. **ANZOR SHARASHENIDZE**

(Tbilisi David Agmashenebeli Teaching University, Georgia)

prof. dr hab. **SERGEY PETKOV** (Viceprezident Európsky inštitút d'alsieho vzdelávania, Slovensko)

prof. dr hab. **MARJJA CZEPIŁ** (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Polska)

Official website: www.kelmczasopisma.com

10. Frai, N. (1996). Archetywny analiz: teoria mitiv. [Archetypical analysis: Mith theory]. Slovo. Znak. Diskurs: Antologia svitovoi literaturno-krytychoi dumki XX stolittya. Lviv: Litopis. S. 109–135.
11. Freid, Z. (2017). Psychologia massi i analiz chelovecheskogo "Ya". [Mass Psychology and Analysis of the Human Himself]. Moskva, Neoclassic, AST. 256 s.
12. Ung, K. (1991). Archetypi simvol. [Archetype and symbol]. Moskva. 304 s.
13. Adorno T. Dialectic of Enlightenment. Frankfurt am Main: Gunzelin Shmidt Noeer, 1987 253 p.
14. Allport G. The person in psychology: selected essays. Beacon Press Boston, 1968. 344 p.
15. Lippman, W. Public Opinion. N.Y.: W. W. Norton, 1950. 427 p.
16. Dictionaries:
17. OED: Online Etymology Dictionary: URL: <https://www.etymonline.com/search?q=wife>
18. CNRTL.FR: Center National de Ressources et Lexicales: Ortolang. URL: <https://www.cnrtl.fr/etymologie/femme>
19. ESUM: Etunologichnyi slovník ukrainskoyi movi: v 7 t. [Etymological Dictionary of the Ukrainian language]. T. 1 A-Г / Red. kol. O.S. Melnicuk (gol. red.), I.K. Bilodid, V.B. Kolomiets', O.B. Tkachenko. AN USSR. Institut movoznavstva imeni O.O. Potebni. Kyiv: Nauka dumka, 1982 – 2012.
20. ESPYA: Fasmer, M. Etunologichnyi slovar russkogo yazika v 4 tomah. [Etymological Dictionary of the Russian language]. Moskva: Progress. 1986–1987.

DOI

ARTYSTYCZNA INTERPRETACJA PROBLEMU ZBRODNI I ZEMSTY W POWIEŚCI „HONOR KONOKRADZKI” MYKHAILA HAFII TRAISTY

Mariana Votkanych

aspirantka,

wykładowca na wydziale literatury ukraińskiej

Uzhorodzkiego Uniwersytetu Narodowego (Uzhorod, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-4491-4635

mariana.votkanych@uzhnu.edu.ua

Adnotacja. Artykuł na przykładzie powieści „Honor Konokradzki”, która znalazła się w zbiorze „Dusza Huculska” (Bukareszt, 2008), pokazuje, że ważną dominantą fabulamy twórczości ukraińskiego pisarza rumuńskiego Mykhaila Hafii Traisty są motywy karne. Wspomniany zbiór ukazuje zainteresowanie autora tematem zbrodni, a analizowana powieść skupia się na problemie okrucieństwa i kary za niego poprzez zemstę. W celu uwzględnienia wskazanych problemów w artykule wykorzystano filologiczną metodę badawczą, a także elementy estetyki receptywnej i psychoanalizy. Podjęto próbę zmanifestowania obrazów dwóch rodzajów przestępców, którymi kierują się radykalnie różne motywy: Jonchi Lupul czyni bezprawie w celu wzbogacenia się, Ivan Kocherga dokonuje samosądu w imieniu zemsty. Rozważono środki psychologizacji tekstu. Przedstawiono perspektywy dalszych badań poprzez analizę dzieł sztuki M. Traisty na tematy kryminalne.

Słowa kluczowe: literatura ukraińska Rumunii, Mykhailo Hafii Traista, powieść, zbrodnia, zemsta, honor.

ARTISTIC INTERPRETATION OF THE PROBLEM OF CRIME AND VENGEANCE IN THE STORY “HORSE THIEF HONOUR” BY MYKHAILO GAFIA TRAISTA

Mariana Votkanych

Postgraduate Student,

Lecturer at the Department of Ukrainian Literature

Uzhhorod National University (Uzhhorod, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-4491-4635

mariana.votkanych@uzhnu.edu.ua

Abstract. The article illustrates that criminal motives are an important plot-creating dominant of the artistic work of the Ukrainian writer Mykhailo Gafia Traista, based on the example of the story “Horse Thief Honour” included in the collection “Hutsul Soul” (Bucharest, 2008). This collection demonstrates the author’s interest in the topic of the crime, and the analyzed story focuses on the problem of crime and punishment for him through revenge. The philological methods of research, as well as, elements of receptive aesthetics and psychoanalysis are used in the article to consider the outlined problems. An attempt has been made to portray the images of two types of criminals who are driven by radically different motives: Yonchi Lupul commits lawlessness for the purpose of enrichment, and Ivan Kocherga commits genocide in the name of revenge. Means of psychologization of the text are considered. Prospects for further research by analyzing the works of art by M. Traista on criminal subjects are outlined.

Key words: Ukrainian literature of Romania, Mykhailo Gafia Traista, story, crime, vengeance, honour.

ХУДОЖНЄ ТРАКТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ЗЛОЧИНУ ТА ПОМСТИ В ПОВІСТІ «КОНОКРАДСЬКА ЧЕСТЬ» МИХАЙЛА ГАФІЇ ТРАЙСТИ

Мар'яна Вотканич

аспірантка,

викладач кафедри української літератури

Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-4491-4635

mariana.votkanych@uzhnu.edu.ua

Анотація. У статті на прикладі повісті «Конокрадська честь», що увійшла до збірки «Гуцульська душа» (Бухарест, 2008), проілюстровано, що важливою сюжетотворчою домікантою художнього доробку українсько-го письменника Румунії Михайла Гафії Трайсти є кримінальні мотиви. Зазначена збірка показово демонструє зацікавлення автора темою злочину, а проаналізована повість акцентує на проблемі злодіяння й кари за нього через помсту. Для розгляду окреслених проблем у статті використано філологічний метод дослідження, а також елементи рецептивної естетики та психоаналізу. Зроблено спробу оприявити образи двох типів злочинців, якими рухають кардинально різні мотиви: Йончі Лупул чинить беззаконня з метою збагачення, Іван Кочерга здійснює самосуд в ім'я помсти. Розглянуто засоби психологізації тексту. Окреслено перспективи подальших досліджень шляхом аналізу художніх творів М. Трайсти на кримінальну тематику.

Ключові слова: українська література Румунії, Михайло Гафія Трайста, повість, злочин, помста, честь.

Вступ. Михайло Гафія Трайста заявив про себе як тонкий психолог і знавець людської душі прозовою збіркою «Гуцульська душа» (2008), до якої увійшли оповідання, новели та повісті. Вихід книг «Не вір своїм очам» (2009), «Кладка» (2010), «Чесні жони» (2013), «Між коханням і смертю» (2016), «Незнайомка у фіалковій сукні» (2018), «Верхньорівнянські оповідання» (2018), «Стижерети» (2020) тільки утвердив становлення самотнього письменника, що став одним із найяскравіших представників третьої хвилі української літератури Румунії.

У доробку автора й румуномовні художні тексти – лірика, проза й драматургія.

З кожною новою збіркою творчі шукання письменника увиразнювалися, що зумовило витворення своєрідного авторського стилю, який поєднує риси реалістичної манери письма та постмодерністської гри, карнавалізму, інтертекстуальності.

Однією з тематичних та сюжетотворчих домікант прози М. Трайсти є кримінальні мотиви. Автор досить часто вводить у свої художні тексти тему злочину: злодіяння когось із персонажів стає чинником розгортання сюжету, а нерідко – й втіленням основного конфлікту.

Мета статті – простежити своєрідність трактування проблеми злочину й помсти в художньому світі повісті М. Трайсти «Конокрадська честь», що увійшла до збірки «Гуцульська душа».

Реалізація мети передбачає виконання таких завдань: виділити кримінальні дії персонажів, проаналізувати мотиви злодіянь, виявити психологічні й етичні рушії вчинків героїв та засоби їх художнього вираження.

Для висвітлення зазначених аспектів поетики художнього твору М. Трайсти використано філологічний метод та елементи рецептивної естетики й психоаналізу.

Основна частина. Творчість Михайла Трайсти була предметом критичної оцінки та літературознавчої інтерпретації В. Антофійчука, І. Ребошапки, А. Вегеш, Л. Ходанич, П. Ходанича, К. Ірода, М. Гербіл та інших дослідників. Однак творчий доробок цього оригінального письменника залишається недостатньо вивченим у сучасному літературному дискурсі, що й зумовлює актуальність розвідки.

О. Масляник так відгукується про автора: «Михайло Трайста вже давно має репутацію талановитого оповідача. Його твори позначені найперше драматизмом життєвих ситуацій, сучасних чи минулих, тонким гумором та дошкульною іронією, він любить своїх героїв – простих сільських людей, чесних і добрих газдів» (Масляник, 2018).

І. Фарина підкреслює: «У «Конокрадській честі» бачимо гарне співжиття представників різних націй. Зрозуміло, що з урахуванням часової площини. Як там не було б, а цей хід по-своєму доповнює відстоювання загальнолюдських цінностей» (Фарина, 2017).

Повість «Конокрадська честь» репрезентує Михайла Трайсту як самотнього письменника, який, уміло переплівши в тексті різні сюжетні лінії, відобразив складну систему людських стосунків: торкнувся проблеми кохання та сім'ї, вірності й зради, дружби й побратимства... Але однією з ключових у творі є проблема злочину й кари, злочину й помсти.

Як зазначає О. Масляник у рецензії на окреме перевидання «Конокрадської честі» (Михайло Гафія Трайста. Конокрадська честь. Львів. Тиса. 2017. 112 с.), «твір заселено добрим десятком колоритних героїв зі своїм окремим і не завжди осяяним добром світом, однак попервах ми зичливо сприймаємо усіх персонажів, щоб вже потім розділити їх на два ворожі одне до одного табори – багатія Йончі Лупула і його дружини Руксандри, яка у дівочтві мріяла про заміжжя з наймитом Степаном Гайдамашином, їх служниця Мелінди, конокрадів Івана Кочерги та Хараламбія, жида Рувима з корчми «Золота підкова», Івони – нареченої Івана Кочерги, яку рідний дядько Аркадій Юркуц хотів насильно видати за кульгавого Ілька Гулика» (Масляник, 2018).

Дослідникові вдалося стисло та влучно окреслити коло ключових персонажів. Безпосередньо злочинний світ тут представляють багач Йончі Лупул, з одного боку, та конокради Хараламбіє й Іван Кочерга – з іншого. Доли другорядних персонажів так чи інакше вплетені в складні стосунки сторін, що конфліктують.

Михайло Трайста з перших сторінок відкриває читачеві панораму суспільства, що знаходиться по той бік закону. Для того, аби сконденсовано представити контингент, серед якого обертаються головні герої, автор обирає корчму єврея Рувима: *«Тут, в «Золотій підкові», зустрічалися найвідоміші конокради з обох берегів Тиси, контрабандисти, які перепродували дорогі товари, як сукно, золото, навіть зброю, зустрічалися і «святі злодії», як називали тих, що грабували церкви та монастирі, а ще заходили сюди різні дрібні шахраї і запеклі картярі [...]*.

В Рувимовій корчмі могли вільно і безпечно зустрічатися всі, хто займався брудними ділами і ховався від закону, бо до «Золотої підкови» ніколи не заходили жандарми» (Трайста, 2008: 198).

Але серед такого різноманіття злочинних занять автор акцентує увагу на «ремеслі» конокрадства. У центрі сюжету два парубки-конокради – Іван Кочерга та Хараламбіє. Їх портретна характеристика та опис вдачі протилежні: молдаванин Хараламбіє постає перед читачем як *«високого росту з білим волоссям і синіми очима парубок, з гарним, наче в молодій встидливої дівчини, обличчям. На його губах завжди грала якась весела чарівна усмішка»* (Трайста, 2008: 203–204); Іван Кочерга – похмурий чорнобривий гуцул, *«в очах якого вічно світилася якийсь злий незгасимий вогник»* (Трайста, 2008: 203). Але парубки були близькими по духу, тому стали побратимами.

Якщо передісторія Хараламбія читачеві невідома, то сюжетна лінія Івана Кочерги повістує про те, що конокрадську справу герой перейняв від бувалого конокрада Коцора, який на старі роки покинув злочинське життя і став чесним газдою, хоча й переховував украдених Іваном коней. Сам досвідчений конокрад так характеризував їхній рід занять: *«Бо це кляте ремесло, як раз увійде в кров, то вже не забудеш його, хіба лиш на тому світі»* (Трайста, 2008: 226).

Автор порушує моральну проблему, до якої привертає увагу й назвою твору – «Конокрадська честь». Досвідчений конокрад Остап Коцор так навчав Івана Кочергу: *«Уважай, якщо хочеш займатися цим «клятим ремеслом», не дай Бог, щоб дійшло до моїх вух, що ти хоч раз украє від бідного чоловіка або від порядного газди, бо своїми руками уб'ю тебе!»* (Трайста, 2008: 298). Ці настанови на все життя запам'яталися Іванові, оскільки вони були співзвучні з його власними переконаннями: він з дитинства захоплювався романтизованим образом Олексія Довбуша і уявляв, що це заняття зробить і його народним месником. Тож завіт старого Коцора Іван виконав. Відтак він і справді залишився вірним собі й повчанням наставника, виявивши в такий спосіб свою моральність.

Варто наголосити, що моральну цінність особистості значною мірою визначають етичні категорії честі та гідності, які близькі між собою, однак мають вагому відмінність.

У «Філософському енциклопедичному словнику» термін «гідність» трактується як *«належний рівень самооцінки і дійовий механізм самоконтролю, що спирається на чітке розрізнення особою припустимого для неї і неприпустимого»* (Нестеренко, 2002: 119). Поняття ж «честь» визначають як *«диференційовану оцінку індивіда з боку суспільства, визнання його гідності»* (Сфименко, 2002: 711). Тобто гідність – це моральна самооцінка, а честь – оцінка особистості з боку соціуму, яка так чи інакше визначає приналежність до нього індивіда.

З огляду на це внутрішнє переконання Івана Кочерги про неприпустимість образи чесних та порядних людей належить радше до його іманентної індивідуальної риси – гідності. Натомість чи можна говорити про конокрадську честь як про умову приналежності до цієї групи? Адже, зрештою, у творі немає згадки про кодекс поведінки, що є поширеною практикою в злочинному світі. Тим більше, як дізнаємося з твору, деякі конокради не гдували навіть убивством заради здобичі.

Отже, про певний звід правил поведінки людей, що належать до цієї соціальної групи, і про честь, як одну з важливих його критеріїв, не йдеться. Швидше моральні настанови досвідченого конокрада Остапа Коцора, що збіглися з внутрішніми принципами самого Кочерги, можна вважати вагомим чинником зовнішнього впливу. А дотримання їх – запорукою позитивної оцінки героя.

Зазначимо водночас, що навіть таке розуміння честі й гідності – не красти *«від бідного чоловіка або від порядного газди»* (Трайста, 2008: 298) – у Коцора і Кочерги дещо викривлене, оскільки містить велику частку суб'єктивізму і знову ж таки апелює винятково до особистих моральних меж. Тому текст не дозволяє читачеві забувати, що Іван Кочерга, хоч і виступає певною мірою протагоністом, все ж злочинець – злодій. У творі чітко простежується моральна дилема, висловлена вустами сина Кочерги: *«А хіба може бути чесним чоловік, котрий краде коней?»* (Трайста, 2008: 351). Ця теза не випадково подана М. Трайстою в кінці твору. Нею автор акцентує на проблемі, якою пронизано текст. Він залишає це питання без відповіді, виносить його на розсуд реципієнта, який, спираючись на власні внутрішні переконання, має дати для себе відповідь.

Конокрадська тема у творі – наскрізна, але вона одночасно виступає тлом, приводом для основного конфлікту між Йончієм Лупулом та Іваном Кочергою. Лупул домовився з побратимом Івана – Хараламбієм про покупку вкрадених товаришами коней, але, бажаючи нажитися, замість оплати товару Йончі підступно вбив Хараламбія: *«Хараламбіє вийшов зі стайні, та після кількох кроків пролунав постріл, і він відчув гарячий біль під лівим плечем, здивований повернувся і побачив в руці Йончія револьвер. Тоді зрозумів все»* (Трайста, 2008: 218).

Саме цей момент виступає у творі зав'язкою, є каталізатором подальших центральних подій. Композиція твору нелінійна, оскільки автор часто вдається до екскурсів у минуле, висвітлення передісторій тих чи

інших персонажів. Такий прийом психологізує текст, проливає світло на мотиви вчинків героїв. Але основна сюжетна канва тримається на задумі помсти Івана Кочерги за вбивство друга.

У момент скоєння злочину герой знаходився неподалік Лупулового господарства, де все й сталося, і був постріляний, які забрали життя товариша. Подолавши бурю емоцій, що вирувала в душі, Кочерга підійшов до втілення задуманого холоднокрівно: змусив цинічного та суворого Йончія Лупула пережити страх, пізнати муки сумнівів і доміслів, відчуття себе жертвою.

Оскільки Йончійового слугу, якому було доручено позбутися тіла конокрада, знайшли вбитим, а сам Хараламбія зник, Лупул вирішив, що парубок прийшов до тями і тепер переходить у стан. Іван Кочерга постарався, аби психологічний тиск на Лупула тільки зростав: чутки, що доходили до Йончія, отримані листи, підписані іменем Хараламбія, вселяють у душу вбивці жах. Він втрачає сон, заливає відчуття неминучої розправи горілкою, панікує. Психологічна напруга, переживання героя переростають у манію: йому буквально вчувається внутрішній голос: «Злодій ти й убивця!» (Трайста, 2008: 255), а згодом – у сні увижається й сам Хараламбія: «Ще якась мара! – крикне переляканий Йончій. – Він прийшов по мою душу, він мене вб'є, його навіть куля не бере!» (Трайста, 2008: 330).

Михайло Трайста майстерно передає психологічний стан персонажа: у поведінці Йончія відчувається безвихідь загнаного звіра, що межує з божевільям. Автор використовує прийом сну про зустріч з привидом Хараламбія з метою підкреслити градацію внутрішнього напруження персонажа, що переходить у стан афекту.

Дослідниця Н. Фенько, класифікуючи картини сну за характером впливу на психологію героїв, виділяє тип снів «психологічного конфлікту», які «завжди є основою напруженого психологізму твору. Автор немовби випробує внутрішній світ героїв, ставлячи їх перед всепроникаючим судом совісті» (Фенько, 1999: 7). Саме такими є оніричні візії Йончія Лупула з єдиною відмінністю: муки сумління персонажа викликані не усвідомленням власного морального падіння, а егоїстичним страхом перед неминучою розплатою за скоєне. Напруження зростає завдяки повторюваній ономапої – наслідуванню сміху Хараламбія, який вчувається Лупулові та ще більше посилює паніку персонажа. Відчуття вини за смерть конокрада раптом пробуджує в душі героя почуття провини за інші давно скоєні страшні злочини – замовлення вбивства власного брата та розправа над виконавцем цього замовлення. Привиди колись убитих ним теж являються Лупулові: «– Ха-ха-ха! – не перестає сміятися Хараламбія, вказуючи пальцем в сторону Йончія, нібито, хотів щось йому показати, справити на те, що знаходилося позаду нього.

Йончій гляне назад себе, куди вказує йому пальцем Хараламбія, і враз замер зі страху. На протилежному кінці містка стояли давно вже померлі його брат Августин і Ліке Злетару, які, обнявшись, голосно сміялися з нього» (Трайста, 2008: 330–331).

Прокинувшись від кошмару, герой шукає порятунку і прощення гріхів через молитву. Але, як слушно зауважує Т. Бовсунівська, «[...] описуваний автором сон персонажа не можна вважати завершеним після того, як персонаж прокидається, адже його сприйняття світу, нав'язане сном, продовжується на зримому реальності його буття» (Бовсунівська, 2004: 16). Моторошний сміх зі сну Лупула накладається й на його сприйняття дійсності, зводить з розуму, зрештою, зумовлює аутоагресивну поведінку злочинця. Йончій Лупул у відчай бачить один вихід – суїцид: «[...] п'ятеро застрелених коней лежало серед стайні в крові раз у раз здигаючи ногами, а між ними лежав застрелений і Йончій Лупул» (Трайста, 2008: 335).

Опинившись у межовій екзистенційній ситуації, вбивця Хараламбія обирає смерть не стільки як очищення, а як заспокоєння, відсутність здатності відчувати страх, що паралізує. Схильність Лупула до вчинення деструктивних дій під впливом зовнішніх факторів і психологічного тиску обертається проти нього: він наважується на заповідання смерті собі.

В. Ковальський, аналізуючи зворотний бік злочину в українській прозі (Іван Франко «Основи суспільності», Лариса Денисенко «Розрахунковий стан», Андрій Кокотюха «Поховання Аделі»), підкреслює, що у творах з кримінальним сюжетом «центральною фігурою є людина, що вчинює злочин; вона ж сама стає собі суддею і, кінець-кінцем, катом» (Ковальський, 2017: 6).

Процес осмислення своєї вини в Йончія Лупула запустився під впливом дій Івана Кочерги, які можна розглядати як доведення до самогубства, що теж є злочином. Убивши Йончійового слугу, котрий мав позбутися тіла Хараламбія, Іван втамував свою лють і зміг холодним розумом уміло спланувати відплату справжньому винуватцеві.

«Мотив помсти, – як зазначає А. Мирошниченко, – це прагнення розплати, відновлення «справедливості», отримання задоволення та завдання шкоди потерпілому за заповідане винному [...] діяння, яке, на думку останнього, має неправомірний характер» (Мирошниченко, 2018: 12). Спираючись на таке трактування скоєння злочину з мотиву помсти, робимо висновок, що Іван Кочерга вбачає у вбивстві Лупула торжество справедливості, закон відплати за смерть товариша. «Вихідним моментом для формування мотиву слугує соціальна зумовленість існування людини в певному середовищі» (Мирошниченко, 2018: 12), зважаючи на те, що зведення рахунків відбувається між двома злочинцями, бо обидва є представниками кримінального світу, а причина конфлікту – знову ж таки протиправні діяння (крадіжка, порушення умов злочинської угоди, позбавлення життя).

Хоча, як дізнаємося з «Епілогу», Іван Кочерга відмовився від задуму вбити Йончія Лупула, але ті дії, які він встиг вчинити, зумовили складну психологічну боротьбу в душі вбивці Хараламбія, що й призвело до вчинення ним самогубства.

Помста, до якої спричинився Іван Кочерга, не принесла йому заспокоєння. Якоюсь мірою вона навіть зруйнувала його життя, оскільки він, затримавшись заради втілення задуму, втратив особисте щастя – кохану дівчину, і тільки через шістнадцять довгих років дізнався, що має сина.

Як зазначає дослідниця А. Швець, аналізуючи кримінальні сюжети в прозі Івана Франка, «зображаючи той чи той тип переступника, письменник намагається не лише показати строкатість психологічних різновидів особистості, а й простежити в їхній характеристиці певну суспільну, людинознавчу, морально-етичну проблему, закорінену передусім у проблеми окремого індивіда» (Швець, 2003: 85).

Ця теза знаходить своє підтвердження і на матеріалі творчості М. Трайсти, який на прикладі Івана Кочерги та Йончія Лупула показує різні способи людської поведінки в умовах межової ситуації: обидва персонажі переступили грань закону, але мотиви їх вчинків, пошук виходу з обставин, що склалися, кардинально різняться: своєрідним катарсисом, спробою спокути й очищення для Івана стала релігія. Постригшись у ченці, він наче переродився: *«Він насправді покінчив з життям, бо Івана Кочерги більше не існувало, Іван Кочерга помер, пропав, – спочатку він був братом Феодосієм, опісля отцем Феодосієм, згодом вже ігуменом Феодосієм»* (Трайста, 2008: 350).

На противагу Іванові, Йончі Лупул безрезультатно шукає порятунку у молитві і, не знайшовши відради, розчаровується: *«– Прокляті будьте ви всі! – несамовитим голосом заревів Йончі й жбурнув зі всієї сили «Псалтирем». Свята книга вдарилася об стіну і впала на підлогу, відкритою на п'ятдесят першим псаломі»* (Трайста, 2008: 334).

Дослідники неодноразово підкреслювали використання біблійних мотивів як іманентну рису творчості М. Трайсти. Колега по перу К. Ірод щодо цього зауважує: «Іноді Михайло Гафія Трайста цитує із Давидових псалмів. Письменник відчув, що між його прозою і ліричними творами старозавітного короля нераз існує якась інтимна спорідненість і конкретна співзвучність» (Ірод, 2016: 6).

Мотиви 51 псалму в творі звучать наскрізно: вони наче обрамлюють текст. Це щоденна обов'язкова молитва Лупула. Символічно, що він читає її на початку твору перед приходом Хараламбія, паралельно блукаючи думками десь далеко й плануючи вбивство конокрада: *«Визволи мене від переступу кровного, Боже, Боже спасіння мого! Мій язик нехай славить Твою справедливість!» – продовжував Йончі читати голосно, хоча його мучила тільки одна думка про те, що цієї ночі має прийти Хараламбіс по гроші, які він йому винен за трьох коней ще від Святої Неділі»* (Трайста, 2008: 206).

У цій молитві герой шукає порятунку й у кульмінаційний момент своїх переживань. Та поміж вимовленими рядками псалму персонажеві невпинно вчуваються голоси загублених ним людей: *«– Обличчя Своє заховай від гріхів моїх, і всі беззаконня мої Ти зітри... / – Ха-ха-ха! – не переставав колоти його душу сміх»* (Трайста, 2008: 333–334).

Як відомо, головною у 51 псалмі є ідея щирого жалю за гріхи, адже він написаний Давидом у розкаянні за свої неугодні Богові вчинки:

Помилуй мене, Боже, з великої милости Твоєї,
і з великого милосердя Свого
загладь беззаконня мої!
Обмий мене зовсім з мого
Беззаконня
Й очисти мене від мого гріха
(Біблія, 1990: 570).

Але Йончі Лупул не кається за свої злочини, він не шкодує про скоєне щиро. Ним рухає насамперед страх, який посіяв своїми діями у душу персонажа Іван Кочерга. Тому герой не може морально переродитися, отримати прощення, тож єдиним способом виходу йому бачиться втеча в небуття.

Висновки. Отже, у повісті «Конокрадська честь» перед читачем постає художня панорама злочинного світу, його зворотна сторона. Серед різноманіття криміналітету автор проливає світло на два типи злочинців, що протиставляються один одному: обидва вони мають кров на руках, але, якщо Йончі Лупул вбиває заради матеріальної вигоди, то Іван Кочерга здійснює самосуд в ім'я покарання й відплати, це своєрідний акт вендетти, адже *«конокрадська честь вимагала помститися за смерть побратима»* (Трайста, 2008: 346–347). Питання, чи виправдовує Івана такий мотив, письменник залишає на розсуд читача. Відрізняє героїв і спосіб виходу з екзистенційної ситуації, хоча в обидвох випадках – це переступ межі: для Йончія Лупула – смерть фізична, для Івана Кочерги – духовне переродження.

До художнього осмислення психології злочинця, особливостей поведінки індивіда в межовій ситуації переступу закону Михайло Трайста вдається також в оповіданнях, що увійшли до збірки «Гуцульська душа», та різних за жанрово-стильовою приналежністю творах, опублікованих пізніше, що є перспективним матеріалом для подальшого дослідження особливостей художнього світу письменника.

Список використаних джерел:

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. UKRAINIAN BIBLE, 1990.
2. Бовсунівська Т. Достовірність онірокритуки та її постмодерні стратегії. *Сучасні літературознавчі студії. Онірична парадигма світової літератури* : збірник наукових праць / гол. ред. В.І. Фесенко. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2004. Випуск 1. С. 14–21.
3. Єфименко В. Честь. *Філософський енциклопедичний словник* / НАН України, Ін-т філософії імені Г.С. Сковороди; редкол. : В.І. Шинкарук (голова) та ін. Київ : Абрис, 2002. С. 711–712.
4. Ірод К. Привітне слово / Трайста М.Г. *Між коханням і смертю*: повісті. Бухарест : RCR EDITORIAL, 2016. С. 5–9.
5. Ковальський В.С. Про зворотний бік злочину в українській прозі. *Зворотний бік злочину*: зб. творів / автор передмови та упоряд. В.С. Ковальський. Київ : Юрінком Інтер, 2017. С. 4–8.

6. Масляник О. Деміург з Мараморошини. 2018. URL: <http://zolatapektoral.te.ua/%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%83%D1%80%D0%B3-%D0%B7-%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8/> (дата звернення: 13.01.2021).
7. Мирошниченко А.К. Кримінологічна характеристика помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2018. 19 с.
8. Нестеренко В. Гідність. *Філософський енциклопедичний словник* / НАН України, Ін-т філософії імені Г.С. Сковороди; редкол.: В.І. Шинкарук (голова) та ін. Київ: Абрис, 2002. С. 119.
9. Трайста М.Г. Гуцульська душа: проза. Бухарест : RCR Editorial, 2008. 356 с.
10. Фарина І. Пізнання «Конокрадської честі». 2017. URL: <http://zolatapektoral.te.ua/%d0%bf%d1%96%d0%b7%d0%bd%d0%b0%bd%d0%bd%d1%8f-%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%ba%d1%80%d0%b0%d0%b4%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d1%97-%d1%87%d0%b5%d1%81%d1%82%d1%96/> (дата звернення: 13.01.2021).
11. Фенько Н.М. Естетичні функції картин сновидінь у художніх творах українських письменників другої половини XIX–XX століть : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Дніпропетровськ, 1999. 17 с.
12. Швець А.І. Злочин і катарсис: Кримінальний сюжет і проблеми художнього психологізму в прозі Івана Франка / відп. ред. Є. К. Нахлік. Львів, 2003. 236 с.

References:

1. Bibliia abo Knyhy Sviatoho Pysma Staroho y Novoho Zapovitu [Bible or Books of Scripture of the Old and New Testaments]. (1990). UKRAINIAN BIBLE [in Ukrainian].
2. Bovsunivska, T. (2004). Dostovirmist onirokrytyky ta yii postmoderni stratehii [Reliability of onirocriticism and its postmodern strategies]. *Suchasni literaturoznavchi studii. Onirychna paradyma svitovoi literatury* : zbirnyk naukovykh prats / hol. red. V. I. Fesenko. K. : Vyd. tsestr KNLU. Vyp. 1. S. 14–21 [in Ukrainian].
3. Iefymenko, V. (2002). Chest [Honour]. *Filosofskiy entsyklopedychniy slovnyk* / NAN Ukrainy, In-t filosofii imeni H. S. Skovorody; redkol.: V. I. Shynkaruk (holova) ta in. Kyiv: Abrys. S. 711–712 [in Ukrainian].
4. Irod, K. (2016). Pryvitne slovo [Welcome word] / Traista M. H. *Mizh kokhanniam i smertiu*: povisti. Bukharest : RCR EDITORIAL. S. 5–9 [in Ukrainian].
5. Kovalskiy, V. S. (2017) Pro zворотnyi bik zlochyну v ukrainskii prozi [On the reverse side of crime in Ukrainian prose]. *Zворотnyi bik zlochyну* : zb. tvoriv / avtor przedmovy ta uporiad. V. S. Kovalskiy. Kyiv: Yurinkom Inter. S. 4–8 [in Ukrainian].
6. Maslianyk, O. (2018). Demiurh z Maramoroshchyny [Demiurge from Maramures]. URL: <http://zolatapektoral.te.ua/%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%83%D1%80%D0%B3-%D0%B7-%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8/> (data zvernennia: 13.01.2021) [in Ukrainian].
7. Myroshnychenko, A. K. (2018). Kryminolohichna kharakterystyka pomsty yak motyvu vchynennia zlochynev shchodo pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv ta sudu [Criminological characteristics of vengeance as a motive for committing crimes against law enforcement authorities and the court] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08. Kharkiv. 19 s. [in Ukrainian].
8. Nesterenko, V. (2002). Hidnist [Dignity]. *Filosofskiy entsyklopedychniy slovnyk* / NAN Ukrainy, In-t filosofii imeni H S. Skovorody; redkol.: V. I. Shynkaruk (holova) ta in. Kyiv: Abrys. S. 119 [in Ukrainian].
9. Traista, M. H. (2008). Hutsulska dusha [Hutsul soul]: proza. Bukharest: RCR Editorial. 356 s.
10. Faryna, I. (2017). Piznannia «Konokradskoi chesti» [Cognition of “Horse Thief Honour”]. URL: <http://zolatapektoral.te.ua/%d0%bf%d1%96%d0%b7%d0%bd%d0%b0%bd%d0%bd%d1%8f-%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%ba%d1%80%d0%b0%d0%b4%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d1%97-%d1%87%d0%b5%d1%81%d1%82%d1%96/> (data zvernennia: 13.01.2021) [in Ukrainian].
11. Fenko, N. M. (1999). Estetychni funksiі kartyn snovydin u khudozhnikh tvorakh ukrainskykh pysmennykiv druhoi polovyny XIX–XX stolit [Aesthetic functions of dream paintings in the works of Ukrainian writers of the second half of the XIX–XX centuries] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.01.01. Dnipropetrovsk. 17 s. [in Ukrainian].
12. Shvets, A. I. (2003). Zlochin i katarsys: Kryminalnyi siuzhet i problemy khudozhnoho psykholohizmu v prozi Ivana Franka [Crime and Catharsis: Criminal Plot and Problems of Artistic Psychology in Ivan Franko’s Prose] / vidp. red. Ye. K. Nakhlik. Lviv. 236 s. [in Ukrainian].